

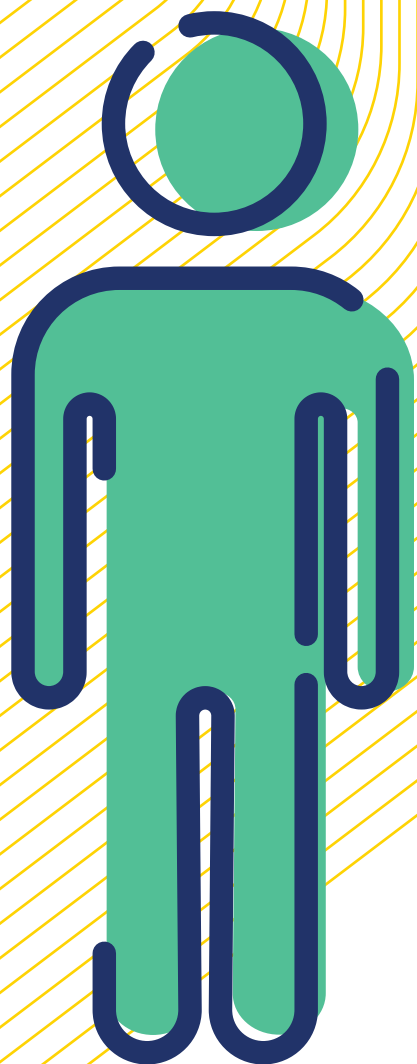
بِسْمِ
اللَّهِ
الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ

فرداساز

رویداد طراحی پوستر
فرداساز

سفارش دهنده: معاونت فرهنگی، اجتماعی و امور استان های سازمان تامین اجتماعی
مجری و برگزار کننده: موسسه فرهنگی هنری آهنگ آتیه
دبیر هنری: حسین یوزباشی
دبیر اجرایی: امیررضا بشیری
اساتید کارگاه: استاد سید حمید شریفی آلهاشم / استاد علی وزیریان
استاد کوروش پارسا نژاد / استاد محمد رضا دوست محمدی
نشانی دبیرخانه: تهران، میدان آرژانتین، خیابان احمد قصیر (بخارست)
کوچه دوازدهم، شماره ۲۲
تلفن: ۴۵۴۳۶
fardasaziran.ir

مقدمه:

مؤسسه فرهنگی هنری آهنگ آتیه با همکاری معاونت فرهنگی، اجتماعی و امور استان‌ها تأمین اجتماعی به‌عنوان متولی موضوعات مرتبط با جمعیت و همچنین با توجه به رسالت اجتماعی نهادهای مرتبط با خانواده که سازمان تأمین اجتماعی در صدر آن قرار دارد، اقدام به برگزاری رویدادی ملی با عنوان «فرداساز» کرده است. «فرداساز» به دلیل اهمیت موضوع پرداخت به بحث جمعیت با محوریت خانواده شاد و حمایت‌گرا با دعوت از طراحان صاحب‌نام و توانمند، قصد دارد به تولید محتوای هنری فاخر در این حوزه بپردازد. برای اقدامات اجرایی این رویداد، پژوهشی صورت گرفت تا مشخص شود که بر روی کدام یک از موضوعات حوزه جمعیت باید متمرکز شویم. از سوی دیگر، این دغدغه وجود داشت که هنر حلقه مفقوده انتقال پیام است که باید به نحو شایسته‌ای از آن استفاده شود تا رهیافت ذهنی به سوی مسائل بیان‌شده سریع‌تر صورت گیرد. هنر چون توأمان آمیخته با احساس و فکراست، می‌تواند فضای ذهنی را به گونه‌ای متعالی شکل دهد؛ لذا در رشته‌های مختلف هنری، خلق نقش یکی از پیچیده‌ترین گونه‌ها را به خود اختصاص می‌دهد و با ظهور ابزارهای جدید فناوری‌گونه، پوستراز جمله اثرگذارترین آثاری است که می‌تواند با توزیع درست محتوای تولیدشده مخاطب هدف را نسبت به موضوع آگاه نماید. از این رو مجموعه پژوهش‌ها و طراحی‌های هنری در کنار یک‌دیگر قرار گرفتند تا رویداد «فرداساز» شکل گیرد. در این دفترچه قصد داریم با تجمیع و خلاصه‌سازی داده‌ها و یافته‌های پژوهشی، هنرمندان همراه را در مسیر اهداف ترسیم‌شده موضوعی قرار دهیم. هم‌چنین با توصیف و تشریح رویکردهای این فعالیت و پیشنهاد عبارات و مضامین و شعارها، مسیر ایده‌پردازی و بازنمایی موضوع را برای طراحان هموار سازیم.

چند قدم عقب‌تر

آغاز برنامه‌های **کنترل جمعیت** در ایران به اوایل دهه ۲۰ شمسی بازمی‌گردد. هدف از این برنامه‌ها، جلوگیری از مرگ و میر مادران و کودکان بود. در دوره‌ی پهلوی دوم این سیاست به شکل برنامه‌ریزی شده‌تری دنبال شد؛ به طوری که در برنامه‌های سوم تا پنجم به تفکیک حد مطلوب جمعیت و نرخ باروری تعیین‌شد و برای تحقق آن، برنامه‌های متعددی نیز به اجرا درآمد؛ هرچند که به دلایل متفاوتی که در اینجا محل موضوع بررسی ما نیست، این برنامه‌ها به نتیجه‌ی مطلوب دست نیافت. پس از انقلاب جمعیت افزایش یافت و با توجه به وقوع جنگ تحمیلی در کشور، والدین از سوی حکومت ترغیب به فرزندآوری شدند. در سرشماری که در سال ۱۳۶۵ انجام شد، مسئولان دریافتند با توجه به شرایط موجود و نرخ باروری خانواده‌ها که به ۹/۳ رسیده بود، چنانچه رشد جمعیت با همین آهنگ ادامه یابد، کشور در تأمین هزینه‌های جاری و آینده‌ی این جمعیت فزاینده با مشکل مواجه خواهد شد. بنابراین مسئولان وقت با تشکیل جلسات متعدد تلاش کردند تا اقناع لازم را برای پیشبرد سیاست‌های جدید در راستای کاهش رشد جمعیت در مجموعه‌ی سیاست‌گذاری و اجرایی کشور پدید آورند. بنابراین برنامه‌هایی تدوین شد که براساس آن تخمین زده می‌شد که به صورت دقیق در بازه‌های زمانی مشخص جمعیت در کشور باید به چه نقطه‌ای رسیده باشد. براساس آنچه که در برنامه‌ی اول توسعه بعد از انقلاب آمده بود میبایست نرخ باروری کل از ۴/۶ در سال ۱۳۶۷ به ۴ در سال ۱۳۹۰ برسد، حال آنکه اقدامات همه‌جانبه و تبلیغات شدید رسانه‌ای سبب شد در سال ۱۳۷۱ این بخش از برنامه به نتیجه‌ی مورد نظر برسد. به‌رغم تحقق مطلوب در مدتی بسیار کوتاه‌تر از چشم‌انداز مشخص شده، همچنان سیاست کاهش نرخ باروری در ایران با شدت پیگیری میشد به‌گونه‌ای که در انتهای

دهه‌ی هشتاد نرخ باروری کل پایین‌تر از حد جانشینی قرار گرفت. این کاهش شدید در جهان بی‌سابقه بود، از این رو مجامع بین‌المللی از آن تعبیر به «انقلاب» کردند؛ زیرا این تحول جمعیت در کشورهای توسعه‌یافته که مبدع و مروج کاهش جمعیت بوده‌اند در بازه‌ی زمانی ۱۰ تا ۱۵۰ سال اتفاق می‌افتد اما در ایران در یک بازه ۱۵ ساله اتفاق افتاده و شتاب کاهش باروری در ایران ۱۵ ساله بوده است. همین موضوع سبب شد که از اواخر دهه‌ی هشتاد مسئولان با اذعان به کاهش بیرویه‌ی سطح مولید در کشور به نگران‌کننده بودن این آمار هشدار دهند. در سال ۱۳۹۲ رهبری در سخنرانی خود ضمن اشاره به ضرورت کنترل مولید در اواخر دهه‌ی ۶۰ و اوایل دهه‌ی ۷۰، ادامه دادن آن را در سال‌های بعد یکی از خطاهای بزرگ مسئولان در همه‌ی سطوح و ادامه، این روند کاهش را در سال‌های پیش روی یکی از خطاهای راهبردی که متضمن آسیب بسیار به نیروی انسانی در کشور خواهد بود، دانستند. در ادامه به گوشه‌ای از سخنرانی‌های رهبر معظم انقلاب در این موضوع اشاره شده است:

حد زاد و ولد در جامعه‌ی ما چیست؟ من اشاره کردم؛ یک تصمیم زمان‌دار و نیاز به زمان و مقطعی را انتخاب کردیم، گرفتیم، بعد زمانش یادمان رفت! مثلاً قرض کنید به شما بگویند آقا این شیر آب را یک ساعت باز کنید. بعد شما شیر را باز کنی و بروی! ما هارفتیم، غافل شدیم؛ ده سال، پانزده سال. بعد حالا به ما گزارش می‌دهند که آقا جامعه‌ی ما در آینده‌ی نه چندان دوری، جامعه‌ی پیر خواهد شد؛ این چهره‌ی جوانی که امروز جامعه‌ی ایرانی دارد، از او گرفته خواهد شد. حد زاد و ولد چقدر است؟ ۱۳۹۱/۷/۲۳

یکی از مهمترین موجودی‌های باارزش ما، همین نسل جوان تحصیلکرده است. نسل جوان تحصیلکرده، هم شجاعت دارد، هم امید دارد، هم نشاط و تحرک دارد. من همین جا در داخل پرانتز عرض بکنم؛ یکی از خطاهائی که خود ما کردیم - بنده خودم هم در این خطا سهیمم - این مسئله‌ی تحدید نسل از اواسط دهه‌ی ۷۰ به این طرف باید متوقف می‌شد. البته اولی که سیاست تحدید نسل اتخاذ شد، خوب بود، لازم بود، لیکن از اواسط دهه‌ی ۷۰ باید متوقف می‌شد. این را متوقف نکردیم؛ این اشتباه بود. عرض کردم؛ مسئولین کشور در این اشتباه سهیمند، خود بنده‌ی حقیر هم در این اشتباه سهیمم. این را خدای متعال و تاریخ باید بر ما ببخشد. نسل جوان را باید حفظ کرد. با این روند کنونی اگر ما پیش برویم - من چندی پیش

هم در ماه رمضان در سخنرانی گفتم - کشور پیر خواهد شد. خانواده‌ها، جوانها باید تولید مثل را زیاد کنند؛ نسل را افزایش دهند. این محدود کردن فرزندان در خانه‌ها، به این شکلی که امروز هست، خطاست. این نسل جوانی که امروز ما داریم، اگر در ده سال آینده، بیست سال آینده و در دوره‌ها و مرحله‌های آینده‌ی این کشور بتوانیم آن را حفظ کنیم، همه‌ی مشکلات کشور را اینها حل می‌کنند؛ با آن آمادگی، با آن نشاط، با آن شوقی که در نسل جوان هست، و با استعدادی که در ایرانی وجود دارد. پس ما مشکل اساسی برای پیشرفت نداریم. ۱۳۹۱/۷/۱۹

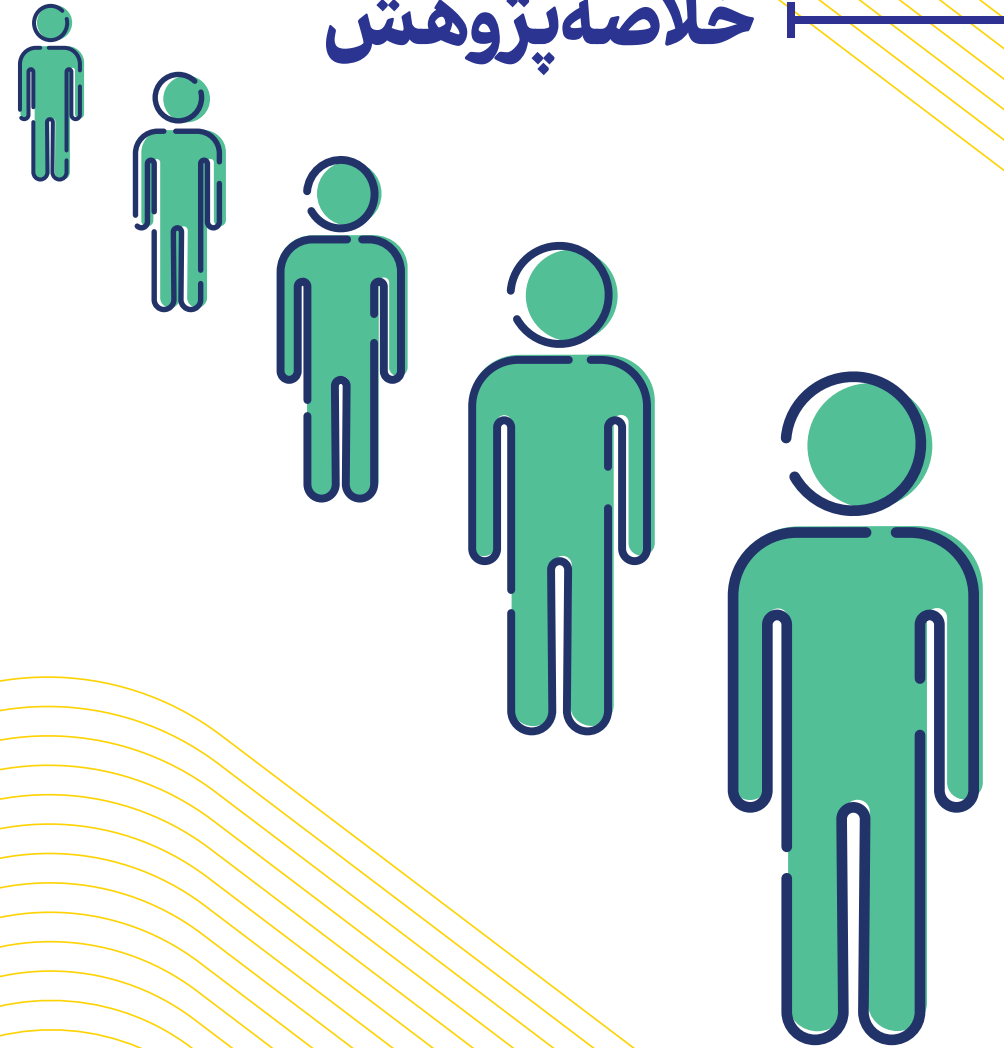
محدود کردن نسل، برای کشور ما یک خطر بزرگی است. ما در منطقه‌ی خطر، مبالغ زیادی پیش رفتیم، باید برگردیم؛ می‌توانستیم جلوی این کار را بگیریم، نگرفتیم. آنچه که متخصصین و کارشناسان، با نگاه‌های علمی، با دقت علمی بررسی کرده‌اند، ما را به این نتیجه می‌رساند که با این روند کنونی، کشور در آینده دچار مشکل فراوان خواهد شد؛ کشور دچار پیری عمومی خواهد شد. این تحدید نسل، چیز بدی است. البته شنیدم در مجلس طرحی در حال بررسی است؛ منتها آنطور که برای ما نقل کردند، آن طرح جواب نمی‌دهد؛ این مقداری که در این طرح دیده شده، جوابگو نیست. مسئولین و علاقه‌مندان و آشنایان با مقتضیات این کار در مجلس، باید توجه کنند و درست انجام دهند. ۱۳۹۲/۴/۳۰

ما نمی‌خواهیم این قضیه را با شعار و با «صلوات بفرستید تمام بشود» و مانند اینها پیش ببریم؛ می‌خواهیم مسئله به شکل عمیق و علمی حل بشود؛ گره‌های ذهنی‌ای که وجود دارد باز بشود، حقیقت قضیه روشن بشود و به اعتقاد من ما می‌توانیم این کار را بکنیم؛ یعنی متفکرین ما و صاحبان دانش مرتبط با مسئله‌ی جمعیت - در هر بخشی از بخشها - می‌توانند در این زمینه منطق صحیح و قابل قبولی را ارائه کنند. این همایش البته قدم اول است، یعنی قدم ابتدایی است، [اما] از گذاشتن قانون به نظر من مهم‌تر است؛ چون فرهنگ‌سازی در این مسئله مثل خیلی از مسائل دیگر اجتماعی، حرف اول را می‌زند؛ باید فرهنگ‌سازی بشود

که متأسفانه امروز این فرهنگ‌سازی نیست، تعطیل است؛ با اینکه حالا گفته شده، ما هم گفته ایم، دیگران هم گفته‌اند، در مجلس هم مطرح شده، بعضی‌ها هم کم و بیش اینجا و آنجا بحث می‌کنند، لکن کار فرهنگی به معنای صحیح انجام نگرفته... ببینید چه چیزهایی است که موجب می‌شود جامعه‌ی ما دچار میل به کم‌فرزندی بشود. این میل به کم بودن فرزند، یک عارضه است؛ والا انسان به‌طور طبیعی فرزند را دوست می‌دارد. چرا ترجیح می‌دهند افرادی که فقط یک فرزند داشته باشند؟ چرا ترجیح می‌دهند فقط دو فرزند داشته باشند؟ چرا زن به‌شکلی، مرد به‌شکلی پرهیز میکنند از فرزندداری؟ اینها را بایستی نگاه کرد و دید عواملش چیست؛ این عوامل را پیدا کنید، برای علاج این عوامل بیماری‌زا - که به اعتقاد بنده اینها عوامل بیماری‌زا است - متخصصین و صاحبان اندیشه را بخواهید فکر کنند. فرض کنید مثلاً بالا رفتن سن ازدواج؛ خب بلاشک یکی از چیزهایی که باروری را محدود می‌کند، بالا رفتن سن ازدواج است؛ خب، این یکی از کارهایی است که باید در کشور فکر بشود. چرا سن ازدواج در کشور ما بالا رفته؟... ما باید به این فکر کنیم. خب، از آن طرف می‌گویند که اینها خانه ندارند، شغل ندارند، درآمد ندارند؛ ببینیم چگونه میشود کاری کرد که همه‌ی اینها با هم جمع بشود. ما نباید تصور بکنیم که حتماً بایستی یک نفری یک خانه‌ی ملکی داشته باشد، یک شغل درآمد داری داشته باشد، بعد ازدواج بکند؛ نه، **إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ**؛ این قرآن است [که] با ما دارد این جور حرف می‌زند. یعنی همه‌ی آن گره‌های ذهنی‌ای را که وجود دارد در این زمینه، باید شما باز کنید، یعنی شأن شما... این است که بایستی این کار فکری و علمی را بکنند؛ یعنی صرفاً بیان فکر، بیان خواست و حتی شعارهایی در این زمینه نباشد. واقعاً کار بشود، کار فکری بشود؛ عوامل کاهش جمعیت و موجبات افزایش جمعیت به‌نحو مطلوب و با اعتدال متناسب، درست سنجیده بشود، مطرح بشود [تا] اقناع بشوند افکار نخبگان. ۱۳۹۲/۸/۸

بر این اساس از سال ۱۳۹۲، اقداماتی جهت تغییر فضای حاکم در کشور در زمینه فرزندآوری صورت گرفت، بخشی از این اقدامات در سطح دولتی و سیاست‌گذاریهای رسمی و بخشی دیگر در حوزهی نهادهای غیررسمی و مدنی همچون پویشها، همایشها، رویدادها و... است.

خلاصه پژوهش

اهمیت موضوع جمعیت

جمعیت، با ارزش‌ترین و بزرگ‌ترین دارایی هر جامعه‌ای است، چنانکه حفظ و برخورداری از جمعیت کمی‌وکیفی، همواره به عنوان مهم‌ترین پیشران در پیشرفت همه جانبه، مورد توجه اندیشمندان بوده‌ و از متغیرهای اصلی توسعه هر کشور است که برنامه‌ریزیها براساس آن صورت می‌گیرد. مطالعات متعدد نیز مؤید این واقعیت است که جوامع برای پیشرفت و توسعه، علاوه بر منابع و ذخایر طبیعی یا سرمایه‌های مادی و فیزیکی، نیاز به برخورداری از جمعیت کافی و قابل توجه دارند.

تحولات جمعیتی در ایران

تحولات جمعیتی ایران در دهه‌های اخیر به قدری شگرف بوده که توجه بسیاری از صاحب‌نظران و اندیشمندان را برانگیخته است. ایران تنها کشوری است که در اولین برنامه توسعه پنج ساله خود، مبادرت به طراحی و اجرای برنامه‌های کنترل جمعیت و تنظیم خانواده کرد و از لحاظ ساخت سنی و سطح جغرافیایی طی دهه‌های اخیر، با کاهش باروری بسیار سریعی روبرو شده که شبیه آن در هیچ نقطه‌ای از جهان مشاهده نمی‌شود. هرچند کشورهای اروپایی هم به سمت پیر شدن جمعیت رفته‌اند اما تفاوت در اینجاست که این کشورها ثروتمند بودند در حالی که کشور ما جزو کشورهای در حال توسعه است و نمی‌تواند این پیری جمعیت را با ورود مهاجران جبران کند.

داده‌های نرخ باروری

متأسفانه داده‌های مربوط به نرخ باروری در ایران نشان‌دهنده وضعیت نگران‌کننده کشور در این حوزه است. نرخ باروری کل یا نرخ فرزندآوری (Total fertility rate) میانگین تعداد فرزندان است که به ازای هر زن ۱۵ تا ۴۹ سال متولد شده است. در سال‌های اخیر این میانگین در ایران به ۱٫۶۵ رسیده است.

- ۱- جبران کاهش باروری پس از دوره همه‌گیری کووید ۱۹ (سال ۱۴۰۳) و ادامه کاهش شیب ملایم باروری تا ۱,۶ فرزند
- ۲- کاهش شیب ملایم باروری تا ۱,۶ فرزند (سناریوی محتمل)
- ۳- تثبیت باروری ۱,۷ فرزند
- ۴- کاهش باروری ۱,۳ فرزند (سناریو بدبینانه)
- ۵- افزایش باروری تا سطح جانشینی ۲,۱ فرزند
- ۶- افزایش باروری تا بالاتر از سطح ۲,۵ فرزند (سناریو خوشبینانه)

سناریو هشتم (افزایش باروری) ۵,۳	سناریو پنجم (افزایش باروری) ۱,۲	سناریو چهارم (کاهش باروری) ۳,۱	سناریو سوم (تثبیت باروری) ۷,۱	سناریو دوم (جبران کاهش باروری پس از دوره کرونا و ادامه کاهش شیب ملایم باروری) ۶,۱	سناریو اول (کاهش شیب ملایم باروری) ۶,۱	شرح
۷۹۹۲۶	۷۹۹۲۶	۷۹۹۲۶	۷۹۹۲۶	۷۹۹۲۶	۷۹۹۲۶	۱۳۹۵
۳۹۸۴۰	۸۴۰۲۳	۱۶۸۴۰	۰۸۴۰۲	۵۵۸۴۰	۸۴۰۲۳	۱۴۰۰
۸۷۲۸۱	۸۷۰۶۵	۸۶۷۸۳	۸۶۹۲۹	۸۷۱۳۴	۸۶۹۱۱	۱۴۰۵
۹۰۳۱۸	۸۹۷۲۱	۸۸۷۸۴	۸۹۲۷۳	۸۹۵۸۰	۸۹۱۷۱	۱۴۱۰
۹۳۳۷۰	۹۲۲۰۵	۹۰۲۰۸	۹۱۲۴۶	۹۱۴۴۶	۹۱۰۰۱	۱۴۱۵
۹۶۴۹۸	۹۴۵۶۱	۹۱۰۶۴	۹۲۸۷۱	۹۲۸۳۸	۹۲۴۲۶	۱۴۲۰
۹۹۵۱۸	۹۶۵۶۷	۹۱۱۵۴	۹۳۹۳۳	۹۳۶۸۳	۹۳۲۴۱	۱۴۲۵
۱۰۲۱۸۹	۹۷۹۶۸	۹۰۲۲۰	۹۴۱۶۰	۹۳۶۳۲	۹۳۱۷۳	۱۴۳۰

پیش بینی جمعیت کشور در دوره های پنج ساله تا افق ۱۴۳۰ شمسی با شش سناریو فروض باروری (هزار نفر)

سال	میزان باروری کل ایران (برای جمعیت ایرانی)	میزان باروری کل ایران (برای جمعیت ایرانی و غیرایرانی)
۱۳۹۶	۲,۰۹	۲,۰۷
۱۳۹۷	۱,۹۵	۱,۹۷
۱۳۹۸	۱,۷۴	۱,۷۷
۱۳۹۹	۱,۶۵	۱,۷۱

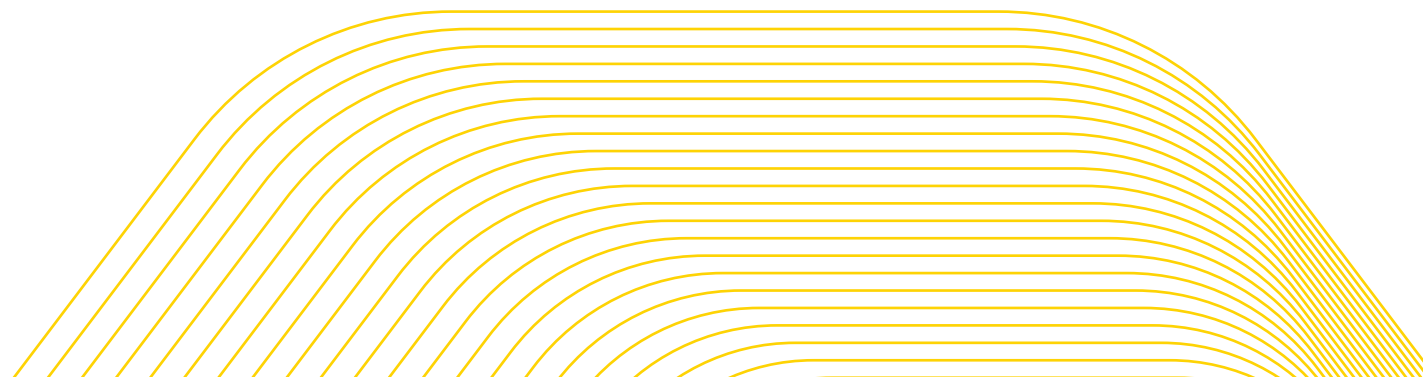
میزان مولید از حدود ۲۰ در هر هزار نفر جمعیت در سال ۱۳۹۴ با کاهش محسوس به ۱۳,۲۴ در هر هزار نفر جمعیت در سال ۱۴۰۰ به کمترین حد خود طی ۵۰ سال گذشته رسیده است. در سال‌های اخیر اوج سن فرزند آوری در سنین ۲۹-۲۵ ساله متمرکز شده و الگوی سنی باروری نشان‌دهنده کاهش میزان باروری در گروه‌های سنی ۲۴-۲۰، ۲۹-۲۵ و ۳۴-۳۰ ساله است. در سال ۱۳۹۹، ۴۰ درصد ولادت‌ها فرزند اول، ۴۰,۸ درصد ولادت‌ها فرزند دوم، ۱۴,۲ درصد ولادت‌ها فرزند سوم، و ۴,۳ درصد ولادت‌ها مرتبه چهارم و بیشتر است.

سن باروری

باید توجه کرد که فرصت باروری همواره ممکن نیست. با افزایش سن، توان باروری به تدریج کاهش می‌یابد. این مسأله از سن ۳۰ سالگی آغاز می‌شود اما بعد از ۳۵ سالگی کاهش باروری بیشتر است. بیشتر زنان بعد از ۴۵ سالگی نمی‌توانند باروری موفقیت‌آمیزی داشته باشند. از سوی دیگر با افزایش سن آقایان، از قدرت باروری آنان کاسته می‌شود؛ به نحوی که زمان مورد نیاز برای بارداری همسر در مردان بالای ۴۵ سال ۵ برابر مردان ۲۵ ساله است.

پیش بینی جمعیت کشور طبق سناریوهای مختلف

در مطالعه‌ای تحت عنوان «ضرورت و اهمیت بازنگری پیش بینی جمعیت ایران در سال ۱۴۰۰» که توسط دفتر جمعیت و نیروی کار و سرشماری انجام شد، برای پیش‌بینی جمعیت کل کشور تا افق ۱۴۳۰، شش سناریو در نظر گرفته شد:

شاخص‌های جمعیتی و تحلیل تغییرات ساختاری و پویایی آن، همچنین شناسایی رهیافت‌های حفظ و صیانت از جوانی و رشد جمعیت، امری حیاتی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان قلمداد می‌شود.

چالش‌های تشویق افراد برای فرزندآوری

یکی از ظرفیت‌های موثر که می‌تواند در این حوزه آگاهی‌بخش باشد هنر است و در این میان زبان گرافیک با دارا بودن ویژگی‌های بیانی منحصر به فرد، می‌تواند در این امر پیشرو باشد. طراحی پوستر می‌تواند به عنوان ابزاری برای آگاهی‌بخشی و اثرگذاری بر مخاطب عمل کند. اما چالش‌هایی بر سر تشویق افراد برای فرزندآوری وجود دارد که به مانند سدی مانع تأثیرگذاری اقدامات و تشویق‌ها می‌شود. به عنوان مثال به عقیده برخی زنان، فرزندآوری موجب می‌شود تا از حضور و مشارکت در عرصه عمومی جدا شوند و به نوعی زنان به دلیل فرزندآوری دیگر نمی‌توانند سوژگی داشته باشند و به ابژه‌هایی تبدیل می‌شوند که در چنبره حوزه خصوصی گرفتار می‌آیند و به طور ناخودآگاه از عرصه اجتماع جدا می‌شوند.

به زعم برخی مردان در فرهنگ امروزی، جامعه به گونه‌ای شده که افراد دارای چند فرزند را با اکراه می‌پذیرند و به نوعی می‌توان گفت اگر اقدام به فرزندآوری در تعداد بیش از یک یا دو فرزند شود، وجهه اجتماعی فرد خدشه دار شده و جامعه به سختی وی را می‌پذیرد. یکی دیگر از علل عدم تمایل به فرزندآوری موضوعات اقتصادی است؛ یعنی اگر در موقعیتی قرار گیرند که مسکن مناسب هم داشته باشند، باز هم برای فرزندآوری اقدامی نخواهند کرد یا نهایتاً به یک یا دو فرزند بسنده می‌کنند. نگرانی از تأمین آینده از علل مطرح دیگر است. افرادی که چنین دغدغه‌هایی دارند، با چالش‌های دیگری مانند چالش‌های اقتصادی و مسکن، تعارض با رفاه، عدم امکان توسعه فردی و مشکلات روانشناختی ممکن نیز برای فرزندآوری مواجه می‌شوند. در حالی است که هر اقدام و کار فرهنگی بدون توجه به این چالش‌ها توانایی تأثیرگذاری لازم را نخواهد داشت.

پیش‌بینی‌های جمعیتی نشان می‌دهند با ادامه یافتن وضعیت فعلی باروری، امیدی به رسیدن حد جانشینی جمعیتی در سال‌های آینده نمی‌رود. با نگاهی به مؤلفه‌های ساختار جمعیتی کشور در می‌یابیم که روند پیر شدن جمعیت ایران آغاز شده و با سرعت در حال حرکت است. در واقع ما در حال از دست دادن جوانی جمعیت هستیم، ساختار جمعیتی نیز به هم خورده و جمعیت ایران در حال کم شدن است.

پیرترین کشور جهان

شاید در نگاه نخست به جمعیت ۸۵ میلیونی ایران وضعیت جمعیت در نظر برخی افراد بحرانی به نظر نرسد؛ اما به‌گفته کارشناسان و متخصصان حوزه جمعیت و جامعه‌شناسی، تا سال ۱۴۳۰ نزدیک به یک‌سوم جمعیت کشور را سالمندان تشکیل می‌دهند. به عبارتی ایران در ۳۰ سال آینده پیرترین کشور جهان خواهد بود. این موضوع به‌نوعی بحرانی برای کشور محسوب می‌شود که در حوزه‌های مختلف از جمله اشتغال، هزینه‌های نگهداری و درمان برای سالمندان و... می‌تواند آسیب جدی برای کشور به حساب آید. این مسئله به قدری مهم است که سرپرست مرکز جوانی جمعیت وزارت بهداشت اعلام کرد که کشور ما در «لبه پرتگاه ابر بحران سالخوردگی جمعیت» قرار دارد.

روبرو شدن با مشکلات مختلف

طبیعی است اگر جمعیت کشوری به سمت پیری برود و تدابیری برای افزایش جمعیت و جایگزین کردن جمعیت جوان اندیشیده نشود، به زودی آن کشور با مشکلات عدیده‌ای مانند نیاز به‌کار اتباع بیگانه برای تولید و رونق اقتصادی مواجه خواهد شد. این موضوع خودبه‌خود سبب ورود خرده‌فرهنگ‌های ناسالم و افزایش ناهنجاری‌های اخلاقی و اجتماعی در آن جامعه خواهد شد. بنابراین نه تنها بسیاری از جنبه‌های زندگی فردی، متأثر از تحولات جمعیتی است، بلکه تحولات اجتماعی و نظام‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و محیطی نیز تحت تأثیر مستقیم تحولات جمعیتی قرار دارند. از این رو، شناخت و تحلیل موضوعات و

خلاصه ماجرا...

آغاز روند پیرشدن
جمعیت ایران

پیرترین کشور جهان
در ۳۰ سال آینده

توقف فرآیند توسعه
در بلندمدت

نیاز به کار اتباع بیگانه
برای تولید

ورود خرده فرهنگ‌های
ناسالم

افزایش ناهنجاری
اخلاقی و اجتماعی

و...

هدف طرح

در بررسی از افراد پیش از ازدواج در مورد تعداد فرزندان مطلوب پرسیده شد که تعداد اعلامی، ۲،۲۹ برای زوجین تازه ازدواج کرده و ۲،۸ برای زوجینی است که ۵-۶ سال از ازدواجشان گذشته که این موضوع نشان می دهد تعداد مطلوب از نظر افراد بیش از میزان فرزندآوری (۱،۶) است. از این رو میتوان گفت تعداد مطلوب فرزند از نظر مردم، ۲ فرزند است اما بر اساس آمارها، میزان فرزندآوری کمتر است. بنابراین پژوهش حاضر در گام اول به دنبال تشویق خانوادهها برای داشتن دو فرزند است که همان تعداد مطلوب خانوادهها است. البته این به معنای نفی تعداد فرزند بیشتر و یا ایجاد جو منفی اجتماعی برای داشتن تعداد فرزندان بیشتر از دو فرزند نیست بلکه در گام اول می خواهیم سد ذهنی خانوادهها و فضای منفی اجتماعی که برای داشتن تعداد فرزندان بیشتر وجود دارد در کنار رسیدن به هدفی که مطلوبیت دارد شکسته شود. هدف این طرح ایجاد یک موج اجتماعی در رابطه با فرزندخواهی و تغییر مثبت در عدد میزان تمایل فرزندخواهی به واسطه فراخوان طراحی پوستری با موضوع جمعیت است.

مخاطب

زوجین مستعد باروری که به لحاظ فرهنگی، فکری و ذهنی در تقابل با نظم موجود قرار ندارند که این موضوع به معنای انقلابی بودن و یا مذهبی بودن نیست. این افراد متولدین دهه ۵۰، ۶۰، ۷۰ و ۸۰ هستند که امکان باروری دارند.

خانوارهایی که یک فرزند دارند، بهترین و درست ترین گروه هدف هستند. زیرا آنها با داشتن یک فرزند یک بار مقاومت ذهنی شان را شکسته اند و برای تشویق به فرزندآوری آمادگی زمینه ای دارند؛ توجه به این که مطلوب ذهنی زوجین ایرانی برای تعداد فرزندان بیش از دو فرزند است.

خانواده های تک فرزند در تمام طبقات فرهنگی (با حجاب های مختلف، فراغت، تحصیلات و شغل های مختلف)، طبقات اقتصادی (خانواده هایی که به لحاظ اقتصادی چالش های غیرقابل اغماضی نداشته باشند)، طبقات اجتماعی تمام اقشار (شهری و روستایی)

ایده مرکزی

ایده محوری و اصلی طراحی پوستر برای تشویق به فرزندآوری، **تصویری از خانواده شاد و متحد با فرزندان و پدر بزرگ و مادر بزرگ ها** است که از زندگی لذت می‌برند و از هم حمایت و پشتیبانی می‌کنند. حمایت افراد در این خانواده شامل حمایت زوجین از هم در امور فرزندان، حمایت فرزندان از هم و حمایت پدر بزرگ و مادر بزرگ از زوجین و فرزندان است. افراد در این پروسه حمایتی از لذت ارائه حمایت بهره مند خواهند شد. کارکرد پنهان این ایده مرکزی آن خواهد بود که به دولت‌ها و سازمان‌های حمایتی کمک می‌کند تا از سرمایه اجتماعی خانواده در جهت کاهش هزینه‌های مراقبتی بهره مند باشد. **اعضای خانواده هستند که از یکدیگر در مقاطع مختلف حمایت می‌کنند، اعضای خانواده سرمایه یکدیگر هستند.** هرچند جمعیت مسئله اصلی کشور است و کاهش جمعیت موضوع ناراحت کننده ای است اما موضوعات مربوط به تشویق فرزند پروری علاوه بر بیان واقعیات می‌بایست **نگاهی امیدبخش به آینده** ارائه دهند؛ **آینده را در کنار تعداد بیشتری از فرزندان روشن تر ترسیم نمایند** و موجب ایجاد احساسات مثبت در افراد شوند. با این رویکرد افراد خانواده شامل پدر و مادر و فرزندان و حتی پدر بزرگها و مادر بزرگها سرمایه هم خواهند بود و از حمایت هم برخوردار خواهند بود و از هم حمایت خواهند کرد. با توجه به داده های حاصل از نگرش سنجی‌های صورت گرفته **داشتن فرزند در جامعه ما همچنان یک امر ارزشمند و هنجارین است** به نحوی که در تمامی نظرسنجی‌های صورت گرفته، ۰.۵ درصد جامعه، مخالف فرزندآوری بوده اند. ذکر دلایلی مانند نگرانی از آینده فرزند یا سخت بودن تربیت فرزند در پیمایش‌های صورت گرفته به عنوان مهمترین دلایل کم فرزندگی نشان می‌دهد زوجین جوان بیش از آنکه درگیر نیازهای اولیه کودک در سال‌های ابتدایی عمر او باشند در یک اقدام بازاندیشانه بیشتر بر آینده کودک و تأمین آینده‌ای مطلوب برای او در بازه زمانی طولانی متمرکزند. از این رو ایجاد امید به آینده روشن برای خانواده و فرزندان می‌تواند اثربخش باشد.

رویکردهای محتوایی

این زوجین از سه منظر می‌توانند مخاطب قرار گیرند:

- ۱- خود زوجین
- ۲- پدر بزرگ و مادر بزرگ
- ۳- فرزندان (فرزند اول یا فرزندگی که قرار است متولد شود)

الزامات محتوایی

- ۱- مبتنی بر تکرر سبک زندگی در خانواده های ایرانی باشد (اقوام مختلف، طبقات اجتماعی، سبک زندگی‌های مختلف).
- ۲- تاکید بر حضور پررنگ پدر دارد.
- ۳- خانواده‌هایی با مادر شاغل و غیر شاغل را مد نظر قرار می‌دهد.
- ۴- فرزندآوری در یک قالب انقلابی-ارزشی خلاصه نشود.
- ۵- به هراس ناشی از احساس بی‌آینده‌گی غلبه شود و امید بخش باشد.
- ۶- براهمیت داشتن فرزند برای خانواده تاکید شود، فرزند سرمایه خانواده و والدین است.
- ۷- فرزند دوم سرمایه فرزند اول است.
- ۸- از تولید محتوای سلبی پرهیز شود و محتواها ایجابی باشد.
- ۹- محتوایی که تاکیدش بر آسیب‌های تک فرزندگی یا برچسب زدن به خانواده‌های بدون فرزند یا تک فرزند باشد، مدنظر نیست.

محتوای مطلوب ایجابی است...

☆ امید به آینده

خانواده شاد و متحد با فرزندان و پدربزرگ و مادربزرگ ها

اعضای خانواده سرمایه یکدیگر ☆

فرزندآوری امر ارزشمند و هنجارین

☆ خانواده حامی

حمایتگری

با توجه به این مسئله که همه بار مسئولیت فرزندآوری را نمی توان بر دوش یک نهاد و سازمان قرار داد، لازم است تاکید شود که **افزایش نرخ باروری یک مسئله ملی است**، لذا **نیازمند عزم ملی است و مشارکت مردم** را می طلبد. بنابراین لازم است در برهم کنش میان مردم و مسئولین حل و فصل شود.

با توجه به تمام این مقدمات، ایده اصلی وهسته ای این رویداد می تواند بر محور **حمایتگری** استوار باشد. **مفهوم حمایت و حامی** در این پژوهش ناظر بر **ابعاد عاطفی و احساسی** آن انتخاب شده که می تواند در ترغیب افراد برای فرزندآوری تاثیرگذار باشد.

در واقع مبتنی بر اهمیت **تغییر نگرش و باورها** به واسطه فعالیت های فرهنگی که پیشفرض این پژوهش بود، یکی از اصلی ترین باورها و نگرش هایی که لازم است جهت اصلاح و بهبود مورد هدف قرار گیرد **انتظار حمایت شدن و دریافت حمایت** است. لذا، ایده اصلی این طرح حول **برجسته سازی لذت های حمایتگری** شکل گرفته که ناظر به تغییر در بافت معانی حاکم بر زندگی روزمره فردی شده است.

کارکرد آشکار این ایده، **ساحات لذت بخش حمایت گری** را برجسته می سازد که از منظرهای سه گانه **مادر بزرگ ها - پدر بزرگ ها، کودکان و زوجین** نسبت به یکدیگر قابل تامل است. همچنین کارکرد پنهان ترویج حمایت گری نیز حل بسیاری از معضلات اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی با کاهش انتظارات از دولت جهت دریافت حمایت های مختلف است.

در آخر نقطه اتصال سازمان تامین اجتماعی با این رویداد **تاکید بر مفهوم حمایتگری** است که نوعی استعاره و ماموریت مشترک است.

توصیف مفهوم حمایتگری

حمایتگری در نسبت با خانواده در سن باروری تک فرزند از چند منظر قابل ملاحظه است:

خود زوجین

- ◀ فرزند، سرمایه گذاری مطمئن برای آینده
- ◀ افزایش رضایت، شادی، تعهد و امید از زندگی با فرزند؛ برنامه ریزی و معنابخشی به زندگی
- ◀ امکان رشد فردی، تحصیلی و شغلی با داشتن فرزند
- ◀ افزایش تعاملات خانوادگی با دیگر خانواده های صاحب فرزند
- ◀ تقویت حس مسئولیت پذیری و تعادل میان زوجین
- ◀ رشد و توسعه فردی با داشتن فرزند (صبورترو...)
- ◀ بچه یک به دو: بهره وری زمان و انرژی و پول

شعارهای پیشنهادی:

- رویاتو با بچه ات بساز،
- سفر تو با بچه ات برو،
- با فرزند زندگی بیشتری را بچشید و....
- که نشان دهد با داشتن بچه می توان همچنان موفق و فعال بود.

◀ پدر بزرگ و مادر بزرگ

◀ کاهش حس تنهایی، سندروم آشیانه خالی؛
 ◀ توانمندی در عین سالمندی

◀ حمایت اجتماعی و تشویق فرزندان

شعارهای پیشنهادی

دخترم / پسرم همراهم امروز برای آینده
 کنارتون هستیم چون کنارمون هستید
 برای آینده روی ما حساب کنید

که نشان دهنده این است که والدین می‌توانند نقش حمایتی داشته باشند.

◀ فرزندان (فرزند اول یا فرزندی که قرار است متولد شود)

◀ همبازی داشتن.

◀ داشتن حامی

◀ لذت های خواهری و برادری

◀ نگاهی به وجوه مختلف زندگی تک فرزندی

◀ نگاهی به وجوه مختلف زندگی بچه هایی که خواهر یا برادر دارند

شعارهای پیشنهادی:

دیگه تنها نیستم.

برادرم / خواهرم هواموداره

دلتم به بودنتم گرمه (برادر / خواهر)

با همدیگه می‌سازیم

همبازی و هم دل هم هستیم...

◀ توضیحات تکمیلی

◀ نمایش زوجین (پدر و مادر) به عنوان نمادی از تعهد و مسئولیت

نقش پدر و مادر در تربیت و پرورش فرزندان، بسیار مهم است. این نمایش، به جامعه نشان می‌دهد که فرزندآوری یک وظیفه مشترک بین پدر و مادر است و هر دوی آنها باید در این مسئله متعهد شوند. علاوه بر این، نمایش زوجین در پوستره‌های تشویقی فرزندآوری، به عنوان نمادی از اتحاد و همکاری بین دو نفر در رسیدن به هدف مشترک، به کار می‌رود. با این نمایش، جامعه به این واقعیت می‌رسد که فرزندان، نتیجه همکاری و تلاش مشترک دو نفر هستند.

◀ تاکید بر حضور و نقش برجسته پدران در طرح های فرزندآوری

با توجه به اینکه پدران علاوه بر نقش خود در تأمین نیازهای مالی خانواده، مسئولیت‌های دیگری مانند پشتیبانی از همسر و فرزندان، تأمین شادابی روحی خانواده و افزایش اعتماد به نفس فرزندان را دارا هستند، حضور آنها در پوستره‌های فرزندآوری بسیار حائز اهمیت است. پدران با حضور فعال خود در زمینه‌های گوناگون مانند تحصیلات، سلامت جسمانی و روحانی، سبک زندگی سالم، مشارکت در فعالیت‌های خانوادگی و... می‌توانند به رشد و توسعه فرزندان خود کمک کنند. همچنین، پدران با ارائه حمایت و اعتماد به نفس به فرزندان خود، آنها را به شخصیت‌های قوی و مستقل تبدیل کرده و آمادگی آنها برای مواجهه با چالش‌های زندگی را افزایش می‌دهند.

◀ ایجاد امیدواری در زوجین

با تشویق زوجین به همکاری در فرزندآوری، احساس مسئولیت و تعلق به خانواده برای آنها بالاتر می‌رود که این باعث می‌شود امید و نشاط بیشتری در آنها پدیدار شود.

◀ عدم بازنمایی سیاسی از فرزندآوری

فرزندآوری یک مسئله خانوادگی و فردی است و باید به عنوان یک مسئله فرهنگی و اجتماعی در نظر گرفته شود؛ نه سیاسی. بنابراین، هرگونه بازنمایی سیاسی از فرزندآوری می تواند به جای کمک به تشویق فرزندآوری، به جامعه پیام نادرستی منتقل کند که فرزندآوری یک مسئله سیاسی است و به همین دلیل، ممکن است برخی افراد احساس کنند که فرزندآوری برای آن‌ها مناسب نیست. بنابراین، بهتر است فرزندآوری به عنوان یک مسئله خانوادگی و فردی تشویق و از هرگونه بازنمایی سیاسی از آن، اجتناب شود.

◀ نزدیک بودن به واقعیت عینی زندگی در ایران

در طرح‌های فرزندآوری، دوربودن از واقعیت‌های عینی زندگی بسیار مهم است. به عنوان مثال، باید در نظر گرفت که هزینه‌های پزشکی، خانه و خودرو در آینده بسیار بالا خواهد رفت. علاوه بر این، در نظر گرفتن وضعیت اقتصادی فعلی خانواده نیز بسیار مهم است.

◀ توجه به بحران‌های اقتصادی و معیشتی

با توجه به اینکه بحران اقتصادی و معیشتی مستلزم هزینه‌های بالا برای زندگی است، عدم در نظر گرفتن این شرایط در طرح‌های فرزندآوری باعث به وجود آمدن مخارج بالاتر و دشوار شدن شروط زندگی خانواده خواهد شد. به علاوه، با توجه به کاهش درآمدها، قابل تصور است که خانواده‌ها نسبت به پذیرفتن هزینه‌های بالای فرزندآوری ممکن است دچار تردید شوند و در نتیجه، این بی‌توجهی به بحران اقتصادی و معیشتی باعث کاهش نرخ تولید جمعیت و کاهش رشد اقتصادی خواهد شد.

◀ پیشنهاد

در ادامه تعدادی جمله، عبارت و شعار به هنرمندان پیشنهاد شده که می توانند مبتنی بر آنها یا با تغییر در جزئیات در عین حفظ مضمون، به خلق اثر بپردازند.

◀ عبارات

نورسیده / یک به دو / نازدانه / یار دوم / زادینو / زادینگر / فرزندو / کودکسان / دودانه / ثمر / نورزاد / نکوزاد / نوبهار / دومی نو / نیمه دوم / جمع (مون) جمع / مکمل! / یکیپلاس / مثبت یک / طفلینو / نوزادینو / فرایک / یکی بیشتر / به توان ۲ / به توان / فردا دین / نسلینو / امید آینده / آتیه ساز / فردا یار / سهمی از فردا / خوش آیند / پل آتیه / فردا بُرد / فردارو / فرافرد (بیش از یک) / آینده ساز / جمعی جمع (جمعیم) [برای آنکه جمع مان جمع بماند] / فردا جمع (برای آنکه فردا هم جمعمون جمع باشه) / فردا سبز (برای فردایی سبز که اتفاقی نیست) / آیندستان / آینده پرداز / برای فردای روشن

◀ شعارها

فردا با مردم ساختنی ست...
فردا را باید ساخت؛ فردایی که می سازند، می سازیم و خواهیم ساخت.
برای فردای بهتر...
به سمت فردایی ساختنی...
فردا را جوری دیگر باید ساخت...
جای خالی فردا را امروز پر کنید!
برای ساختن فردا راه دیگری هم هست...
گزینه‌ای برای ساختن فردا...
سناریویی برای آینده ایران...
قطعه‌ای از پازل ایران فردا را شما بچینید...
برای فردای ایران اسلامی یک نماینده بفرستید
این سهم شما از فردای ایران است؛ فردایی که ساختنی ست.
فردا را از همین امروز شروع می کنیم

سهم شما برای جوانی ایران ...
 برای جوان ماندن ایران...
 فردای ایران را فرزندان امروز می سازند...
 ما به معماران آینده نیازمندیم...
 هم قدم برای جوان ماندن ایران
 قدم هایی برای جوان ماندن ایران
 فردا ساختنی ست
 با نگاهی به آینده
 با امید به خدا...
 فرزند امروز، معمار فردا است.
 با فرزند فردا ساز شوید...
 ایران جان؛ جوان بمان...
 ایران را جوان نگه دارید...
 بسازید فردای ایران را...
 فردا را به فرد مناسب بسپارید...
 جای خالی فردا را با افراد مناسب پر کنید!
 ساختن برای ماندن...
 لطفاً جاوید بمانید...
 فردا جمعی ساختنی ست...

فردا در دست ساخت است...
 ما معماران آینده ایم...
 از فردا جا نمانید...
 همه ما سهمی در ساخت فردا داریم...
 نماینده ای برای فردا بفرست...
 ما چقدر از آینده خود سهم داریم؟
 فردای ایران را با هم می سازیم
 پس سازنده باشیم؛ برای فردایی که فرزندان ایران می سازند...
 فردا را آیندگان می سازند... ما آیندگان را.
 برای جوانی ایران... برای ایرانی جوان فردا
 فردا یا جمع ساختنی ست...
 لطفاً فردا را از همین امروز بسازید.
 فردا فصل برداشت است...
 فردا در حال ساخت است...
 از قطار آینده جا نمانید.
 فردا از همین امروز ساختنی ست...
 این سهم شما از ساختن فردای ایران است...

שיתוף

